

کارکردهای تربیتی و اخلاقی انس با شهیدان

ابراهیم اخوی
روانشناس و مدیر مرکز مشاوره ماوا

اشاره: شهید، ستارگانی هستند که به تعبیر قرآن هم حیات دارند و هم هدایت‌گری. انس با مہمانان ویژه خداوند، سبب شکوفایی اخلاقی و بالندگی تربیتی شده و ما را در مسیر پیشرفت همه‌جانبه یاری می‌رساند.

به بهانه هفته دفاع مقدس و عروج هزاران شهید در دفاع علیه متجاوزان، نگاهی تربیتی و اخلاقی به رفتار انس با شهیدان می‌اندازیم.

۱ فرصتی برای تأمل

شهیدان به ما فرصت تأمل می‌دهند. رهیدن از خاک و تعلقات فریبایش، درسی است که با تفکر در رفتار و عملکرد شهیدان به دست می‌آوریم. هر شهید، مانند همه انسان‌های هم‌نوعش تعلقاتی داشته چون زن، فرزند، شغل، دارایی، دوستان و مانند آن‌ها با توجه به همه این بندها، توان گسستن و رهیدن داشت و از همه موانع عبور کرد و با وصل شدن به خداوند، ماندگار شد.

۲ وظیفه محوری

خصوصیت شهیدان را در وظیفه محوری آنها و تکلیف‌مداری به خوبی می‌توان برجسته کرد. زمانی که کشور نیاز به دفاع و مقابله در در رو با دشمن داشت، باید سنگر علم و اقتصاد و خانواده را رها کرد و به جبهه شتافت؛ یعنی زمانی چون زمانه ما که گاهی حماسه‌آفرینی سیاسی و اقتصادی و محقق کردن الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت است، باید تلاش علمی و مجاهدت سیاسی اقتصادی را پیش گرفت تا رهرو شهیدان بود.

۳ پاک، رمز عروج

برای پریدن، باید پاک بود و سبکبال. اگر در جهاد علمی نیاز به پرواز باشد، هم باید پاک بود و بی‌آلایش.

اگر در جهاد اقتصادی، نیازمند حماسه‌ایم، رمز و رازش در طهارت و پاک‌نهدن است. اگر در جهاد فرهنگی به سر می‌بریم، پاک بودن است که به پاک‌سازی می‌انجامد. زمانی که فعال فرهنگی و نیروی تربیتی خویش را مہذب کرد، می‌تواند در دیگران هم اثرگذار باشد.

خودسازی، اولین و مهم‌ترین کار مجاهد است و حتی به جهاد اکبر از آن یاد شده تا همه بدانند جنگیدن با دشمن، آسان‌تر و نتیجه جنگ با خواست‌ها و آلودگی‌هاست.

۴ ذبح خواهش‌ها

بیشتر شهیدان ماسن جوانی یعنی اوج خواهش‌های دل را سپری می‌کردند. توجه به اهداف مهم‌تر، انس با خداوند و ابزارهای معنوی مانند قرآن، زیارت عاشورا، توسل و ریاضت‌های مشروع سبب شد تا پا روی هوا بگذارند و از مرز خواهش‌ها عبور و تا سرزمین ماندگار برسند. شهیدان، توانستند نیازهایشان را مدیریت کنند و با درک درست از شرایط، به مصاف خواهش‌ها بروند.

۵ ولایت‌پذیری

راز موفقیت بسیاری از مجاهدان در عرصه‌های گوناگون از جمله عرصه نظامی، ولایت‌پذیری و تنظیم رفتار هماهنگ با خواست‌های خدایی بود که توسط ولی فقیه زمان به آنها ابلاغ می‌شد. شهیدان اجتهاد فردی نمی‌کردند و دلیل تراشی نمی‌کردند، بلکه تابعیت را شرط کامیابی می‌دانستند و مانند مقداد، سلمان و ابوبکر، پا را جای پای ولی زمان می‌گذاشتند؛ نه یک قدم جلوتر و نه یک گام پس‌تر.

شهیدان، ستارگانی هستند که به تعبیر قرآن هم حیات دارند و هم هدایت‌گری. انس با مہمانان ویژه خداوند، سبب شکوفایی اخلاقی و بالندگی تربیتی شده و ما را در مسیر پیشرفت همه‌جانبه یاری می‌رساند.

به بهانه هفته دفاع مقدس و عروج هزاران شهید در دفاع علیه متجاوزان، نگاهی تربیتی و اخلاقی به رفتار انس با شهیدان می‌اندازیم

۶ انگیزه‌های آسمانی

یکی از درس‌های ماندگار شهیدان برای ما، انگیزه‌های متعالی آنهاست که تحمل دشواری‌ها را برای آنها آسان و شدنی کرد و لحظه‌ای توان و تاب را کف‌شان نرود. شهید امروز، مرد جبهه و مقاومت دیروز بود که نگاهی فرامادی به حضور در عرصه داشت و منفعت شخصی و مصلحت‌سنجی فردی را به حوزه انگیزه‌های راه نداد. همت بلند شهیدان مدیون نیت‌های درست و آسمانی آنها بود؛ تجربه‌ای که در همه زمان‌ها و برای همه قابل تکرار است.

۷ بویا و خروشان

بی‌تحرکی و ایستایی در روحیه مردان جهاد دیده نمی‌شود. مرد جهاد در عرصه جنگ با تمام توان می‌جنگد و در عرصه دانش، به سختی می‌کوشد و در میدان سیاست علیه دشمنان می‌خروشد. شهیدان خود را امواجی معرفی کردند که فقط نبودنشان آنها را آرام می‌کرد؛ یعنی آنگاه که انجام تکلیف را به نهایت رسانده‌اند.

پویایی و تحرک، رمز پیشرفت واقعی است و آنها که با شهیدان مانوسند، این دو ویژگی را از آنها به ارث می‌برند.

۸ زندگی به سبک شهیدان

دفاع مقدس همچنان ادامه دارد. دشمن اینک از مرزهای فرهنگی و جنگ نرم وارد شده تا جامعه اسلامی ایران را با خطرات جدی روبرو کند. همچنین مرزهای اقتصادی با تحریم‌های

ناجوانمردانه مورد تهدید دشمنان واقع شده و تعدی به این بخش از نظام صورت گرفته است. رزمندگان امروز، یک فعال فرهنگی است که در نقاط گسترده نبرد فرهنگی با سلاح ایمان و دانش، به جنگ دشمن برخاسته است.

همان‌گونه که در جنگ نظامی نیازمند تربیت نیرو و آماده‌سازی آنها بوده‌ایم، اینک نیز در کارزار فرهنگی و اقتصادی، نیازمند پرورش فرزندان هستیم که افزون‌بر مراقبت از خویش در فضاهایی مانند فضاهای مجازی، به درک درستی از نقشه‌های شوم دشمنان دسترسی یافته و دیگران را نیز از آلودگی اخلاقی و فکری برهانند.

کودکان امروز که جوانان آینده این مرز و بوم خواهند شد، نیازمند اطلاع‌رسانی و مدیریت تربیتی درست خانواده‌ها هستند تا در تله نامحسوس تبهکاران اخلاقی گرفتار نیایند.

نبرد ادامه دارد و ما به مدد از روح بلند شهیدان، ضمن یادآوری سخن و سیره آنها، خود را به شیوه زندگی شهیدان نزدیک کنیم و روحیه شهادت‌طلبی و سعادت‌جویی را در خویش و دیگران تقویت خواهیم کرد. پرورش فضایل اخلاقی مانند غیرت، وطن‌دوستی، پاک‌زیستی، تلاش برای دسترسی به اهداف، خدمت به دیگران و هر آنچه که شهیدان یادمان دادند، از مصادیق دنباله‌روی قهرمانان بزرگ ایران زمین هستند.

ما در عرصه فناوری که مشتریان زیادی از میان نوجوانان و جوانان کشورمان را به خود اختصاص داده، نیازمند نوآوری‌های همسو با ارزش‌های درونی هستیم تا از غرق شدن در گردابه‌های فضیلت‌کش و دین‌زدای دشمن در امان بمانیم. مهم‌ترین هدف تربیتی مهاجمان فرهنگی، تغییر ذائقه معنوی و فکری مخاطبان است که با آگاهی بخشی کنار بومی سازی فناوری، می‌توان عرصه را از آنها گرفت.

خداوند در قرآن به ما آموخت که شهیدان را مرگی نیست و زندگی آنها جاودان است؛ از این رو همیشه می‌توان از آنها بهره گرفت و راه و منش آنها را نقشه سلوک خویش گردانید. با خاطرات به جا مانده از شهیدان می‌توان حرکت نو آغاز کرد و با سفارش‌های ماندگار آنها می‌توان

شناختی تازه و نگاهی نو به زندگی داشت.

ارتباط با شهیدان، بن‌بستی ندارد و بهره‌گیری از کسانی که با تمام وجود خود را به سمت آسمان کشیده‌اند، برای همگان میسر است.

زندگی با شهیدان، مرگ روزمرگی است و زندگی با زنده‌ترین کسانی است که تاریخ به خود دیده است؛ از این رو نشاط معنوی حاصل از چنین ارتباطی هم با هیچ نسخه نشاط بخش دیگری قابل مقایسه نیست.

گاهی یک جمله از جوان شهید، تمام مدعیان را به سکوت و شگفتی می‌اندازد و انس با گمنام، سبب نامداری ما می‌شود.

شهادت، تاج زرینی است که بر سر هر فرشته‌سانی نهاده شده، افتخار همیشگی را نصیب او کرده و برای هر که با او در ارتباط باشد نیز کرامتی خواهد آفرید. انس با شهیدان، فرهنگی است قابل انتشار و می‌توان همه را به بهره‌مندی از چنین سفره مہیایی فرا خواند.

ارتباط با شهیدان، ارتباط با ارزش‌هاست و نسل‌نو را از کمین فرهنگی دشمن می‌رهاند. زیارت‌شهادت‌ها و ارتباط با مزار ماه‌گون آنها، روشنایی دل و طربناکی روان را به دنبال دارد.

زمانی که با انسان‌های رهیده از وابستگی‌ها ارتباط می‌گیریم، خود را عضو انجمنی ساخته‌ایم که تمایل به رهایی از وابستگی‌های مادی دارند و هدف آنها رسیدن به کمال است.

این چنین ارتباطی، در سیره معصومین (ع) هم بسیار مشاهده شده و آن‌ها بزرگواران، به‌رغم کمالاتی که در وجودشان بوده، زیارت‌شهادت با شهیدان را در برنامه‌های خود داشته‌اند.

به عنوان نمونه در سیره برترین بانو، زیارت قبر حضرت حمزه سیدالشهدا گزارش شده که یکی از برنامه‌های ثابت حضرت بوده است. ترویج چنین فرهنگ والایی در رفتار، نشان از اثربخشی بالای آن دارد که در زندگی انسان‌های کامل دیده می‌شود.

یادمان باشد که شهید مفهومی گسترده دارد و از معصومین شهید تا آنان که قرن‌ها از زمان شهادت‌شان گذشته را شامل می‌شود و ارتباط با همه آنها در سیر روحانی آدمیان، کاری شدنی و آسان است که «بعد منزل نبود در سفر روحانی».

دنیای دوستی

دنیای رفاقت در دوره سنی شما بسیار پررونق و آباد است. برخی از نوجوانان همسن شما، زمان زیادی را در ارتباط با دوستان خود هستند و در انتخاب آنها هم زمان زیادی صرف می‌کنند تا مجموعه‌ای از دوستان را با سلیقه‌های گوناگون گردآوری کنند. نگاهی به دوستانی که انتخاب کرده‌اید، ببیندازید! برخی از این دوستان را به دلیل توانایی بالایی که در ورزش دارند، عده‌ای دیگر را به خاطر موفقیت‌های تحصیلی و گروهی دیگر را به دلیل اطلاعات فراوانشان انتخاب کرده‌اید. بعضی‌ها هم به دلیل خوش‌مشرب بودن و باصفا بودن به حلقه دوستان شما اضافه شده‌اند.

دوستی از جنسی متفاوت

برای نیازهای معنوی خود چه دوستانی انتخاب کرده‌اید؟ آیا کسانی را دارید که با دیدن آنها، یاد اخلاق نیکو، ارتباط با خداوند و تلاش برای خوب بودن و خوب ماندن بیفتید؟ دوستان شما چقدر در پویایی معنوی شما نقش دارند و می‌توانند شما را به پاکی و زلالی تشویق کنند؟ برای این نیاز، چه پاسخی را آماده کرده‌اید؟ شاید برخی از شما خودتان را راحت کنید و با یک جمله که این جور آدم‌ها دیگر پیدا نمی‌شوند، از تأمین این نیاز، طفره بروید. واقعیت این است که هم دوستان خوب و اخلاقی همچنان هستند و هم راه‌های دیگری برای به دست آوردن دوستان خوب وجود دارد.

دوستان بالا؛ پیشنهاد خدا

نیاز ما به دوستان معنوی، نیازی واقعی و جدی است. خداوند در پاسخ به این نیاز هم ما را تنها نگذاشته است. البته به شرط آنکه واقعا بخوایم در مسیر روشن حرکت کنیم و حاضر باشیم خودمان را به دنیای زیبایی معنویت سفر کنیم. در قرآن کریم، دوستانی به ما پیشنهاد می‌شوند که نام آنها را «دوستان بالا» می‌گذاریم؛ چون پله‌های زیادی را طی کرده و نردبان آسمان را یکی پس از دیگری سپری کرده‌اند. در آیه‌ای از قرآن می‌خوانیم: «و هر که از خدا و پیامبرش اطاعت کند، همراه با کسانی خواهد بود که خدا نعمت‌شان داده است چون پیامبران، صدیقان، شهیدان و صالحان. و اینان چه نیکو رفیقانند.» (نساء: ۶۹)

رفیق خوب یعنی این!

یکی از پیشنهادهای خداوند در این آیه، دوستی با شهیدان است. این دوستی با کمی دقت، قابل اجراء است. نمی‌دانم شما دوست شهید دارید یا نه؟ دوست شهید من، نامش «احمد» است. ۱۷ سال داشت که شهید شد و من همیشه یادش می‌کنم. اگر بتوانم برایش هدیه هم می‌فرستم؛ هدیه‌های نورانی مانند ثواب تلاوت قرآن، زیارت عاشورا یا هر کار نیکویی که بتوانم انجام دهم. دوستی من و احمد از سال‌های قبل آغاز شده و همچنان ادامه دارد. خدا به ما یاد داده که احمد و دیگر دوستان شهیدش زنده هستند، هر چند که به ظاهر میان ما نیستند ولی در زندگی ما هستند. رفیق خوب یعنی کسی که با زندگی خود ما را به خوبی دعوت می‌کند و هر زمان که به کمک او نیاز داشتیم، بتوانیم روی او حساب باز کنیم. رفیق، یابوری همیشگی و همراهی مطمئن در زندگی است و ما را در چیره شدن بر موج‌های متلاطم، تنها نمی‌گذارد. رفیق شهید، همه این کارها را برای ما انجام می‌دهد، اگر ما مرد میدان باشیم!

در جستجوی دوست

شما هم اگر خواستید یکی از شهیدان فامیل خود یا محله خود را انتخاب کنید. از زندگی‌نامه‌اش با خبر شوید و سفارش‌های او را بخوانید. با شهید دوست شوید و او را محرم اسرار خود کنید. حتی می‌توانید از دوست شهید خود در مشکلات بزرگ زندگی کمک بگیرید و او را واسطه بین خود و خدای خود قرار دهید. شهیدان چنین مقامی دارند. دوستی با شهیدان سبب می‌شود ما هم به جایگاه آنها نزدیک شویم و از آلودگی‌های اخلاقی دور بمانیم. گاهی سر به گلزار شهادی محل زندگی خود بزنید و از دوستی خود با این شهیدان، لذت ببرید. ■

جان را سبب می‌شوند. انسان هیچ فصلی، اجازه غفلت ندارد. مسیر خدایی شدن هر چند نزدیک ولی همیشگی است. آزمون دشوار ابدیت موفق، خواب را از رهروان زوده و آنها را مہیای کوشش کرده است. کوششی روش‌مند و دانش‌محور.

پاییز را فصل رویش مهر می‌دانیم. رویش آگاهی و تکامل. پاییز بهتر زیستن، همه فصل‌ها فرصتند. پاییز هم هنر خداست، پس زیباست. برخی با گمانه‌های ذهنی خود، برداشتی افسرده‌گون از این فصل پر رنگ و لعاب دارند و آن را با حال بد خود پیوند می‌زنند که در آن افول و ریزش زیبایی هاست، در حالی که می‌توان نگاهی مثبت و طلایی به این فصل داشت. پاییز، مقدمه‌ای است برای رویشی دوباره، برنامه‌ای

پاییز؛ هنر پروردگار

پاییز را با برگ‌ریزان آن می‌شناسیم؛ طبیعی که رو به خواب می‌گذارد تا دیگر بار در بهار، شادابی را به انسان تقدیم کند. آرامشی موقت که به دنبال آن کوششی فراگیر خواهد بود. مہمان این فصل، یعنی انسان، روشی متفاوت برمی‌گزیند. برمی‌خیزد. بیدار می‌ماند. تلاش را آغاز می‌کند. تلاشی برای رهایی از تاریکی و حرکت به سوی روشنایی. روی دیگر ریزش پاییزی، رویش دانایی است. خانه‌ها به جنب و جوش می‌افتند. کودکان، نوجوانان، دانشجویان، استادان و همه ره‌پویان کمال قیام می‌کنند. برگ‌های زرد چهل را در سرزمین تاریک رها می‌کنند و شادابی

است برای نو شدن، فصل تأمل است و سکوت برای تولدی مجدد. پاییز ما را افسرده نمی‌کند، ما هستیم که عینکی تار برای دیدن این فصل پر دیده گذاشته‌ایم و این حکایت تمام زندگی ماست که اتفاقات بلائی جان ما نیستند، نگرشی که ما به آنها داریم می‌شوند خوره روان و ما را با حال بد و خلقی ناشاد روبرو می‌کنند. پاییز پر از آموزه است، سرشار آرامش و یکی مثل سه فصل دیگر، اگر دیدگان هوشیار بگشاییم. پاییز امسال هم تفاوتی خاص با دیگر سال‌ها دارد، از تکاپوی دانش‌آموزان و رنگین شدن شهر با لباس‌های فرم مدرسه کاسته شده ولی زندگی و یادگیری همچنان رونق دارد و بازار گرم آن پر فروغ است. از لحظه لحظه آن لذت ببریم و پروردگار را به خاطر این نقاشی زیبا سپاس گوئیم. پاییزتان مبارک و دلتان گرم و پرامید! ■